

અભિસાર

ઝવેરચંદ મેઘાણી

મથુરા શે'રની રાંગે સંન્યાસી ઉપગુપ્ત કો,
સંકોડી ઇન્દ્રિયો સર્વે, એક રાત સૂતો હતો.

પવનમાં પુરદીપ ઠરેલ છે,
જનતણાં ગૃહદ્વાર બીડેલ છે;
ગગનના ભર શ્રાવણ-તારલા
ઘનઘટા મહીં ઘોર ડૂબેલ છે.

ઓચિંતી અંધકારે ત્યાં ગુંજી છે પગઝાંઝરી:
યોગીની છાતીએ પાટુ કોના પાદ તણી પડી?
ચમકી પલક માંહે સંત જાગી ઊઠે છે,
સુખમય નિદરાના બંધ મીઠા તૂટે છે.
ઝબૂક ઝબૂક જ્યોતિ ગુપ્ત કો દીપકેથી
કરુણ વિમલ નેત્રે સંત કેરે પડે છે.

નામે વાસવદત્તા કો પુરવારાંગના વડી
ચડેલી છે અભિસારે, માતેલી મદયૌવના.
અંગે ઝૂલે પવન-ઉડતી ઓઢણી આસમાની,
ઝીણી ઝીણી ધૂધરી રણકે દેહ-આભૂષણોની;
પ્યારા પાસે પળતી રમણી અંધકારે અજણે
સાધુગાત્રે ચરણ અથડાતાં ઊભી સ્તબ્ધ છાની.

અભાગી કોણ સૂતું તે દેખવા દીવડો ધરે:
યોગીને અંગડે ગૌર નવેલી રોશની ઝરે.
તરુણ સૌમ્ય સુહાસવતી વયે,
નયનથી કરુણાકિરણો દ્રવે;
મધુર ઈન્દ્ર સમી સમતા-સુધા
વિમલ લલાટ થકી ઝરે.

લજ્જાભારે નમ્યાં નેત્ર, લાલિત્યે ગળિયું ગળું,
આજીજીના સ્વરો કાઢી યાચે છે અભિસારિકા:
'ક્ષમા કરો! ભૂલ થઈ, કુમાર!
'કૃપા ઘણી, જો મુજ ઘેર ચાલો.
'તમે મૂઢ, આ ધરતી કઠોર,
'ઘટે ન આંહીં, પ્રિય, તોરી શય્યા.'

કરુણ વચન બોલી યોગી આપે જવાબ,
ટપકતી અધરેથી માધુરીપૂર્ણ વાણી:
'નથી નથી મુજ ટાણું, સુંદરી, આવ્યું હાવાં;
'જહીં તું જતી હો ત્યાં આજ તો જા સુભાગી!
જરૂર જરૂર જ્યારે આવશે રાત મારી,
'વિચરીશ તુજ કુંજે તે સમે આપથી હું.'

ઓચિંતો આભ ફાડે લસલસ વીજળીજીભ ઝૂલંત ડાચું,
કંપી ઊઠી ભયેથી રમણી રજની અંધાર એ ઘોર વચ્ચે;
વાવાઝોડું જગાવી પવન પ્રલયના શંખ ફૂકે કરાલ,
આભેથી વજ્ર જાણે ખડખડ હસતું મશ્કરી કોની માંડે!

*

વીત્યા છે કેં દિનો-માસો આઘાઠી એહ રાતને;
વર્ષ પૂરું નથી વીત્યું — સંધ્યા ઢોળાય ચૈત્રની.
ફરર ફરર ફૂંકી આકળો વાયુ વાય,
સડક પર ઝૂકેલા વૃક્ષને મ્હોર બેઠા;
ઊઘડી ઊઘડી મ્હેકે રાજબાગે રૂપાળાં
બકુ, રજનીગંધા, પુષ્પ પારૂલ પ્યારાં.

વાયુની લ્હેરીએ વ્હેતા આવે દૂર સુદૂરથી,
મંદ મંદ સુરા-ભીના ધીરા કેં સ્વર બંસીના.
નગર નિર્જન : પૌરજનો બધાં
મધુવને ફૂલ-ઉત્સવમાં ગયા;
નીરખતો ચુપચાપ સૂની પુરી
હસી રહ્યો નભ પૂનમયાંદલો.

સૂને પંથે નગર મહીં એ નિર્મળી ચાંદનીમાં,
સંન્યાસે કો શરદ-ઘન-સો એકલો જાય ચાલ્યો;
એને માથે તરુવર તણી શ્યામ ઘેરી ઘટાથી
વારે વારે ટહુ! ટહુ! રવે કોકિલા સાદ પાડે.

આવી શું આજ એ રાત્રી, યોગીના અભિસારની!
આપેલા કોલ આગુના પાળવા શુ પળે છ એ!

નગર બા'ર તપોધન નીસર્યો,
ગઢની રાંગ કને ભમવા ગયો;
તિમિરમાં સહસા કંઈ પેખિયું:
વનઘટા તણી છાંય વિષે પડ્યું.

Abhisar

Rabindranath Tagore

Ascetic Upagupta
Lay once down to sleep
In the lee of the walls
Of Mathura metropolis.
Gusty winds had then extinguished
All city lamp flares
And all city doors
Had closed against comers
As the stars in the night sky
By dense clouds lay obscured
In the rain-month of *Shravana*.

Whose anklet-ringing feet
Struck sudden at his breast?
Awoke the monk with a start
Inertia by dreams inculcated
In an instant fled away.
Light of a lamp, so severe
Shone into his eyes,
So beautiful with forgiving mercy.

Drunk with the wine of youth
Her form draped with stuff
Of the densest blue.
And jewels trilling and tinkling
The city *danseuse* going to a tryst,
Her feet striking the slumbering monk
Came to a stop Basabdatta.

Lifted she her lamp
To behold his fair young form,
Countenance tranquil tender smiling
And his bright forehead
Where like moonlight
Radiated calm serenity.

Spoke she in pleasing voice
Her eyes tinged with shame
"Forgive me, my young sir,
Have pity, come to my home.
This rigid hard earth
Is no place for you to sleep.

In compassionate tones spoke the monk,
"Oh lady, loveliness embodied,
Now is not yet my time
Go where you must, prosperous one.
At the right time will I come
To your arbour
Without invitation.

Suddenly the storm in flames of lightning
Revealed its mammoth face
And the woman shuddered in dread.
On the wind sounded the storm's conch of doom,
In the firmament, thunder roared a laugh
In mockery intense.

*

The year not quite ended
Was an evening in the spring month *Chaitra*.
Breezes drifted demented, delirious
Buds adorned the branches
Of trees on the highway.
In the king's bower bloomed *bakul*
And *parul* and fragrance of the evening, the tuberose.

Far-off came the intoxicating tones
Of bamboo flutes, borne on the wind.
None left at home, all the citizens
Had gone to the flower-festival
At the Madhuban.
The city deserted, seeing which
Silently smiled the full moon.

On the empty road, in the light of the moon
Alone travelled the ascetic.
In the tree-clad avenue, above his head
The cuckoo called ceaseless.
Had his long-awaited night of tryst
Arrived at last?

The city left behind, staff in hand.
He went the way to outside the walls.
Stood on the edge of the moat-
In the shadows of the mango-grove
Who was that abandoned on one side
Almost his feet?

Dreadfully diseased, all her frame
Covered with pox pustules she lay
Her form darkened
By the shadow of scourge.
City people had brought her here
To outside the city walls abandoned
Her presence to them a poison.

The monk sat down and took up
Her stiff head upon his lap.
On the parched lips he poured water
Recited benedictions upon her head
He anointed her form lovingly

With cooling paste of sandalwood.

પડી નિજ પગ પાસે એકલી રંક નારી,
તન લદબદ આખું શીતળાના પરૂથી;
વિષ સમ ગણી એની કાળી રોગાળી કાયા,
પુરજન પુરબા'રે ફેંકી ચાલ્યા ગયા'તા.

સંન્યાસીએ નમી નીચે, માથું રોગવતી તણું
ધીરેથી ઝાલીને ઊંચું પોતાના અંકમાં ધર્યું.
સૂકા એના અધર પર સીંચી રૂડી નીરધારા,
પીડા એને શીર શમવવા શાંતિમંત્રો ઉચાર્યા:
ગેગેલા એ શરીર ઉપર ફેરવી હાથ ધીરો,
લેપી દીઘો સુખઠ્ઠસિયો લેપ શીળો સુંવાળો.

પૂછે રોગી: 'મુજ પતિતની પાસ ઓ આવનારા!
'આંહીં તારાં પુનિત પગલાં કેમ થાયે, દયાળા?'
બોલે યોગી: 'વીસરી ગઈ શું કોલ એ, વાસુદત્તા!
'તારા-મારા મિલનની, સખિ! આજ શુંગારરાત્રિ.'

ઝર્યા પુષ્પો શિરે એને, કોકિલા ટહુકી ઊઠી:
પૂર્ણિમારાત્રિની જાણે જ્યોત્સ્નાછોળ છલી ઊઠી.

The mango-buds dropped off the branches one by one
Sang the cuckoo incessantly
All the earth with moonlight lay inebriated.
The woman asked, "O merciful one
Who are you that have come?"
"Tonight the time is apt
And I am here, Basabdatta",
Replied the monk.